

Людмила Царьова
(Кіровоград)

УДК 811.111:551.5

ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕТЕОРОЛОГІЧНИХ АБРЕВІАТУР У КОНТЕКСТІ АВІАЦІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано структурно-семантичну специфіку аббревіатур та їх функціональних характеристик, сучасні класифікації типів аббревіатур і скорочень, вживаних у професійній англійській мові авіаційних метеорологічних повідомлень. Визнано термін «аббревіатура» загальним терміном для всіх типів подібних мовних явищ, і визначено його як складноскорочене слово. Доповнено класифікацію авіаційних аббревіатур відповідно до номінаційної мети (аббревіатури назв служб, типів метеорологічних повідомлень, погодних явищ тощо) й залежно від способів скорочень (ініціальні, ініціально-еліпсні, аброморфемні, акроніми, ініціально-цифрові, ініціально-словесні, поскладові аббревіатури). Було встановлено взаємозв'язок між типом аббревіатур і тим, яким членом виступає аббревіатура у реченні. Аналіз різних типів аббревіатур і скорочень дозволив дійти висновку, що ініціальні аббревіатури, еліпсні, ініціально-еліпсні, аброморфемні й ініціально-цифрові скорочення зазвичай виступають у ролі додатка, означення, іменної частини присудка.

Ключові слова: метеорологічне повідомлення, аббревіатура, скорочення, еліпсні, ініціально-еліпсні, аброморфемні скорочення, твірні сполучення, речення.

Постановка проблеми. Аналіз і розвиток сучасної мови як складної системи став можливий завдяки багатоаспектному підходу до вивчення лексичних і синтаксичних одиниць. Значною мірою вивчення формально-синтаксичного аспекту й семантико-синтаксичного аспекту поглибило теорію про будову слова і речення. Особливо цікавим виявилось вирішення проблеми творення, класифікації й застосування аббревіатур у якості різних членів речення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовний аналіз граматичної і семантичної природи синтаксичних конструкцій здійснювали Н. Д. Аругюнова, Ю. Д. Апрессян, І. Р. Вихованець, В. Г. Гак, А. П. Загнітко, Н. І. Іваницька, О. С. Мельничук, О. В. Падучева, О. О. Потєбня, У. Чейф, Дж. Серль, Л. Теньєр, Ж. Ліч, Дж. Лайонз. Це дало змогу визначити, типові характеристики й логіко-лінгвістичні параметри речень на матеріалі англійської професійної мови.

Проблема виникнення аббревіатур і акронімів здобула поглибленого вивчення у ХХ – на початку ХХІ ст. Така зацікавленість пов'язана з періодом розквіту аббревіації загалом, що припадає саме на цей час. Аббревіація взагалі та акронімія як окреме явище цікавили багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (О. С. Ахманову, В. Г. Гака, О. М. Девальєр, К. М. Редозубова, О. П. Шаповалову, Л. В. Щербу, І. О. Бодуена де Куртене, М. Гревіса, Н. Каташ, Ж. Ре-Добов, А. Ре, М. А. Цюпу та інших). У працях лінгвістів вивчаються різні види аббревіатур: усічені одиниці (В.П. Артамонов, Л.О. Лазарева, Г.Д. Маслова, М.О. Смахтін), телескопні слова (І.Б. Воронцова, Є.А. Дюжикова, А. Менда, О. В. Ткачик). Нажаль питання вживання аббревіатур у якості різних членів речення не здобуло належного вивчення.

Мета нашого дослідження – з'ясувати які типи аббревіатур виступають якими членами речення на прикладі авіаційних метеорологічних повідомлень. **Завдання:** проаналізувати структурно-семантичну специфіку аббревіатур та їх функціональних характеристик, сучасні класифікації типів аббревіатур і скорочень і їх роль у різних типах речень, вживаних у професійній англійській мові авіаційних метеорологічних повідомлень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цікавим виявилось вивчення вживання аббревіатур у реченні, яким зазвичай членом речення виступає аббревіатура, оскільки вони найбільш розповсюджені у текстах метеорологічних повідомлень. Філологи Д. Крістел і С. Пінкер стверджують, що у зарубіжній лінгвістиці ще немає єдиної думки про визначення термінів «акронім», «ініціалізм», «аббревіатура» [7, с. 50]. Здебільшого ці поняття замішуються закордонними філологами і переважно використовується термін «акронім» для всіх типів. В українській лінгвістиці (Я. Ф. Клименко, О. В. Шаповал) прийнято давати вузьке тлумачення

терміну «акронім» як аббревіатура, що вимовляється словом, тому будемо дотримуватись терміна «аббревіатура», визнаючи його загальним терміном для всіх типів подібних мовних явищ, і детермінуючи його як складноскорочене слово.

Над укладенням класифікації типів аббревіатур працювали Г. Г. Кириченко, О. В. Ковтун, Т. О. Мальковська та інші. О. С. Кубрякова розглянула аббревіатури і скорочення у двох ракурсах: відповідно до номінативної мети аббревіатури й залежно від способів скорочень. У метеорологічних повідомленнях зустрічаються майже всі вищеназвані лінгвістичні явища. Т. О. Мальковська виявила застосування низки англійських аббревіатур у російськомовних радіотелефонних повідомленнях. Таке мовне явище присутнє і в українській авіаційній мові, що підтверджується прикладами в українських інструктивних матеріалах з підготовки польотної документації. Наприклад: ...*за винятком турбулентності, що виникає у СВ хмарах*... [4, с. 85]; ...*прийнятих в ICAO*... [4, с. 86].

Значне поширення різних типів аббревіатур спостерігається у професійній мові, зокрема в англійській мові. Грунтуючись на розподілі типів аббревіатур за О. С. Кубряковою залежно від номінативної мети й способів скорочення, ми пропонуємо таку класифікацію аббревіатур вживаних в авіаційних метеорологічних повідомленнях:

а) відповідно до номінативної мети ми вирізняємо такі: назви організацій – *ANC (Air Navigation Commission) – АНК (аеронавігаційна комісія)*; назви служб – *ATC (Air Traffic Control) – КПП (керування повітряним рухом)*; назви типів метеорологічних повідомлень – *SIGMET – Significant Meteorological Information (broadcast warnings of weather hazards)*; *METAR – Aviation Routine Weather Report, Meteorological Aerodrome Report*; *GAMET – Area forecast for low-level operations*; назви погодних явищ – *TS – Thunderstorm*; *SN – Snow*; *RN – Rain*; назви авіаційного обладнання – *VDF – Very High Frequency Direction Finding Station* тощо [2, с. 142].

б) відповідно до способів скорочення: ініціальні – *ETO – Estimated Time Over smth*, *FIR – Flight Information Région*; *ATIS – Automatic Terminal Information Service*, *DME – Distance Measuring Equipment*; *ACC – Area Control Center*; *AGL – Above Ground Level*, *MOR – Meteorological Optical Range*; ініціально-еліпсні – *VDF – Very High Frequency Direction Finding Station*; *VOR – Very High Frequency Omnidirectional Radio Range*; аброморфемні – скорочення – *Lat – Latitude*, *Long – Longitude*, подвійне скорочення – *ELT(AD) – Automatic Deployable ELT*; *CANAC – Computer Assisted National ATC Center*; усичення слова – *SN – Snow*, усичення двох голосних – *ABV – Above*; усичення словотвірного сполучення – *Wilco – will comply*; аброморфемно-еліпсні – *Nosig – No Significant Changes*; *SIGMET – Significant Meteorological Information*; акроніми – ініціальні – *EASA – European Aviation Safety Authority*; *CADAS – Computer Controlled Avionics Data Acquisition System*; ініціально-еліпсні *NOTAM or NoTAM – Notice to Airmen* [2, с. 142]; ініціально-словесні – *cavok – ceiling and visibility*; поскладові – *ENG – engine*; умовні – *VOLMET – Meteorological Information for Aircraft in Flight*; ініціально-цифрові – *18R – Runway 18 Right* [2, с. 107] тощо.

До зазначеної класифікації можна додати й макроніми або макроаббревіатури, проте їхні приклади в авіаційній англійській мові поодинокі. Так, слово *RADAR* у сучасній мові вживається самостійно й пишеться маленькими літерами, хоча є аббревіатурою, що розшифровується *radio detecting and ranging (радіолокаційна станція)*. Макронімом це слово виступає у такому сполученні: *(ATC) RADAR – Air Traffic Control Radio Detecting and Ranging (Station)*.

Вище ми розглянули ініціальні аббревіатури, які зазвичай вимовляють буквами алфавіту, акроніми, що читаються словом. Однак, в авіаційній англійській мові існують приклади ініціальних аббревіатур, частина яких вимовляється як в алфавіті, а частина – читається словом. Наприклад: *ICAO*, що вимовляється як *айкеоу*.

Особливо хотілося зазначити, що в авіаційній англійській мові, зокрема у метеорологічних повідомленнях існує таке лінгвістичне явище, як словотворчі аброморфемні: - *MET (GAMET, VOLMET, SIGMET, AIRMET, SIDMET, MET)* [10, с. 9]; *SIG-* (*SIGMA, SIGMET, SIGWX*) [2, с. 142]. У метеорологічних повідомленнях існує велика потреба в економії часу, відповідно в насиченості інформацією й водночас у максимальній стислості змісту

повідомлення, то деякі окремо вживані ініціальні літери несуть самостійну інформацію. Наприклад: *U* – тенденція збільшення, *D* – тенденція зменшення значення RVR [5, с. 73].

Ініціальна аббревіатура АТС, часто редукується, зокрема у таких словосполученнях, що позначають назви служб (stations) на аеродромі. Наприклад: (ATC) Tower, (ATC) Ground, (ATC) Radar, (ATC) Approach. У такий спосіб відбувається редукція частини аббревіатури.

На думку зарубіжних науковців, у сучасній англійській мові існує помітна кількість аббревіатур, що відносять до розряду мнемонічних акронімів. Мнемоніка – асоціативне запам'ятовування, наприклад, назви кольорів спектру. Такий спосіб запам'ятовування застосовується і під час вивчення авіаційних акронімів, зокрема GUMPS – Gas, Undercarriage, Mixture, Propeller, Seat belts and Switches. Це так званий Mental checklist (MCL) – акронім, що широко використовується пілотами як контрольний список важливих процедур до посадки. До іншої мнемонічної аббревіатури радіообміну належить ASSIST – Acknowledge, Separate, Silence, Information, Support, Time [2, с. 152].

Засоби синтаксичного рівня мови відіграють головну роль у передачі інформації. Основною формою її представлення вважають текст, елементарне непоширене речення визначають як базову мовну одиницю. Поділяючи думки І. Р. Вихованця, А. П. Загнітка та інших мовознавців про те, що семантико-синтаксична структура простого речення – це абстрактне мовне значення речення, спосіб репрезентації дійсності в мовленні та мові, погоджуємося з аргументами про доцільність розгляду семантичної структури більшості конструкцій як «сукупності семантично елементарних речень». Семантично елементарне речення складається тільки з одного предиката й залежних від нього непередикатних імен.

Дослідження синтаксичної будови речень, вживаних у метеорологічних повідомленнях англійською мовою – не простий процес, оскільки синтаксису авіаційної професійної мови притаманна значна редукованість, еліптичність речення, що зумовлено необхідністю економити час і наситити повідомлення якомога повним об'ємом інформації. До інших особливостей належать неповні речення з опущенням підмета, допоміжних дієслів чи дієслів зв'язок, незначне використання артиклів, прийменників чи займенників, застосування часткових пасивних конструкцій. Переважно вживані безособові та еліптичні речення, прості розповідні речення, іноді наказові.

Вивчення синтаксичних конструкцій авіаційної англійської мови показав насиченість мови безособовими реченнями типу *It is .....*; *There is .....*. У цих реченнях зазвичай вживаються аброморфемні скорочення у якості іменної частини присудка: SHRASN – (There is) rain and snow showers. Характерною особливістю є редукція початку безособового англійського речення: *(There is) snow (on the RW)*. На цьому прикладі ми бачимо, що скорочені назви явищ погоди зазвичай виступають у ролі додатка чи іменної частини присудка. Ось такий вигляд має речення *(There is a) thunderstorm (to the) north west (of the) heading – TS NW*. Редукції підлягають майже усі службові частини мови.

У ролі означення частіше всього виступають аброморфемні усичення: *sever rain = SVRN*; *BKN – Broken*; *ISOL – Isolated*; *MNM SFC T – Minimum surface temperature*; ініціальні: *SW – South-West* тощо [5, с. 26].

Тенденція до лексичної та синтаксичної економії очевидна в метеорологічному повідомленні й відчувається в українському. Наприклад: *Прогноз TAF по аеродрому UKNN*

TAF UKNN 160440Z 160615 13005MPS 9000 BKN020 BECMG 0709 SCT015CB BKN020 TEMPO 0912 17007G12MPS 1000 TSRA SCT010CB BKN020 FM1200 27007MPS 9999 BKN020 BKN100

Зміст прогнозу: Прогноз по аеродрому Національний складений о 04.40 UTC 16 числа даного місяця і дійсний з 06.00 UTC до 15.00 UTC 16 числа даного місяця; напрямок приземного вітру 130 градусів; швидкість вітру 5 метрів за секунду; видимість 9 кілометрів, розірвана хмарність на висоті 600 метрів; поступово в період між 07.00 UTC і 09.00 UTC зміна хмарності: розсіяні купчасто-дощові хмари на висоті 450 метрів і розірвана хмарність на висоті 600 метрів; часом у період між 09.00 UTC і 12.00 UTC напрямок приземного вітру 170 градусів, швидкість вітру 07 метрів за секунду з поривами до 12 метрів за секунду; видимість 1000 метрів при помірному дощі з грозою, розсіяні купчасто-дощові хмари на висоті 300

метрів і розірвана хмарність на висоті 600 метрів; від 12.00 UTC напрямок приземного вітру 270 градусів; швидкість вітру 07 метрів за секунду; видимість 10 кілометрів і більше; розірвана хмарність на висоті 600 метрів і розірвана хмарність на висоті 3000 метрів [5, с. 101].

Висновки дослідження. Аналіз різних типів аббревіатур і скорочень дозволив дійти висновку, що ініціальні аббревіатури, еліпсні, ініціально-еліпсні, аброморфемні скорочення зазвичай виступають у ролі додатка означення, іменної частини присудка. **Перспективи подальших наукових розвідок.** Вирішення проблеми передбачає доповнення словника авіаційних аббревіатур і скорочень. Крім того, ми вважаємо корисним розробити завдання, що сприятимуть засвоєнню студентами авіаційних вищих закладів аббревіатур і скорочень, вживаних у різних формах метеорологічних повідомлень, спонукати студентів до самостійної роботи з пошуку, вивчення і застосування метеорологічних аббревіатур, скорочень, усічень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Девальєр О. М. Структурно-семантичні типи та функціонування нових аббревіатур в українській мові кінця ХХ – початку ХХІ століть : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / О. М. Девальєр; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2011. – 20 с.
2. Збірник авіаційних скорочень / Під редакцією Вітряка А. М. – Кіровоград, 2010. – 176 с.
3. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности: монография. Изд. 3. / Елена Самуиловна Кубрякова. – М.: Изд-во ЛИБРОКОМ, 2010. – 160 с.
4. Мальковская Т. А. Англо-русские соответствия в языковой структуре радиообмена в режиме общения пилот-авиадиспетчер : автореферат дис. ... кандидата филологических наук : 10.02.20 / Т. А. Мальковская; Пятигор. гос. лингвист. ун-т Пятигорск, 2004. – 18 с.
5. Про затвердження Правил метеорологічного забезпечення авіації від 14.11.2005 № 851/409.661. – Режим доступу до док.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1546-05> – Назва з екрану.
6. Цюпа М. А. Фонографічні та орфографічні особливості акронімів сучасної французької мови : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.05 / М. А. Цюпа; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К., 2008. - 20 с.
7. Chrystal D. Txtng: The Gr8 Db8. / David Crystal. – Oxford : Oxford University Press, 2008. – 256 p.
8. ICAO Manual of Radiotelephony (Doc 9432 AN/925) / International Civil Aviation Organization. – Montreal, 2006. – 106 p.

Царева Л. Функционирование метеорологических аббревиатур в контексте авиационного английского языка.

В статье проанализировано структурно-семантическую специфику аббревиатур и их функциональных характеристик, современные классификации типов аббревиатур и сокращений, применяемых в профессиональном английском языке авиационных метеорологических сообщений. Определили термин «аббревиатура» общим термином для всех типов подобных языковых явлений и характеризовали его как сложносокращенное слово. Дополнили классификацию авиационных аббревиатур в соответствии с номинативной целью и в зависимости от способов сокращений. Была установлена взаимосвязь между типом аббревиатур и тем, каким членом выступает аббревиатура в предложении. Анализ различных типов аббревиатур и сокращений позволил сделать вывод, что инициальные аббревиатуры, эллипсные, инициально-эллипсные сокращения обычно выступают в роли дополнения, определения, именной части сказуемого.

Ключевые слова: метеорологическое сообщение, аббревиатура, сокращение, эллипсные, инициально-эллипсные сокращения, словообразующие выражения, предложение.

Tsaryova L. Functioning of Meteorological Abbreviations in the Context of the English Language.

The article analyzes the structural and semantic peculiarities of abbreviations and their functional characteristics, contemporary classification of types of acronyms and abbreviations used in the professional English language of aviation weather reports. The term «abbreviation» was recognized as a general term for all types of similar linguistic phenomena and identified as a complicatedly shortened word. It was supplemented to the aviation abbreviations classification according to their nominative meaning and ways of shortening. The connection between the type of abbreviations and what member in the sentence it serves was determined. Analysis of different types of acronyms and abbreviations allowed to conclude that initial abbreviations, elliptical, initially-elliptical abbreviations may function as object, attribute and nominative part of predicate in the sentences of meteorological reports.

Key words: Meteorological report, abbreviation, contraction, elliptical, initially-elliptical abbreviations, word-formation expressions, sentence.